

UČEBNÉ OSNOVY

ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY

so zameraním na manažment dažďových záhrad a zmenu klímy

pre 1. až 4. ročník ZŠ

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Environmentálna výchova vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k životnému prostrediu. Ide o rozvíjanie a najmä pochopenie nevyhnutného prechodu k udržateľnému rozvoju spoločnosti, ktorý umožňuje sledovať a uvedomovať si dynamicky sa vyvíjajúce vzťahy medzi človekom a prostredím, kde sú vzájomne prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne.

Voda je pravdepodobne najbežnejšou látkou, s ktorou prichádzame do styku. Často ju vnímame ako niečo samozrejmé, bežné a obyčajné. Hoci je to jednoduchá chemická zlúčenina dvoch atómov vodíka a jedného atómu kyslíka, je základnou podmienkou existencie života na Zemi a tvorí podstatnú časť živých organizmov.

Na Zemi sa nachádza v obrovských množstvách. Jej význam je taký unikátny, že by sme ju mali chrániť ako najväčší poklad. A predsa sme svedkami toho, ako s ňou necitlivo zaobchádzame a milióny obyvateľov tejto planéty trpia jej nedostatkom. Vodu často znečisťujeme chemikáliami, sypeme do nej odpad a pokiaľ jej máme dosť, tak ňou márneho plytváme. Snažíme sa ju ovládať, ale ona nám nemilosrdne vracia každý úder, ktorý proti nej namierime. Úlohou tohto predmetu je, aby každý z nás si uvedený stav uvedomil a pokúsil sa inšpirovať i iných k tomu, aby si vodu začali viac vážiť. Možno už len poznania a poznanie nám zase dáva silu konať.

Ciele

- schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím so zameraním na vodný systém na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi;
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k vode v rôznych oblastiach sveta, so zameraním na regionálnu výchovu a tradičnú ľudovú kultúru;
- schopnosť pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu;
- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu so zameraním na vodu
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni;
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu;
- vedieť hodnotiť objektívnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská;
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce

Obsah

Štruktúra obsahu tohto predmetu pozostáva z piatich kapitol, prostredníctvom ktorých sa dozviete, prečo má voda množstvo neuveriteľných vlastností, koľko jej je na Zemi i v akých podobách sa vyskytuje. Témy sú prispôsobené učebným osnovám v primárnom vzdelávaní.

V učebných osnovách nemusí učiteľ dodržiavať štruktúru obsahu v ročníku a podľa vlastného uváženia môže zaradiť tematické celky, tak aby sa nenarušila logická následnosť pojmov.

Učivo jednotlivých tém tvorí nadstavbu učiva zaradeného do štátnych a školských vzdelávacích programov. Je v nich poukázané na význam a dôležitosť vody, prezentované fyzikálne vlastnosti vody i spôsobom akým ovplyvňujú život v nej. V ďalšej časti je poukázané život v rôznych vodných prostrediach i to, ako sa rozmanité organizmy prispôbili životu vo vode. Ďalšia téma je venovaná šetreniu a znečisťovaniu vody. Posledná téma poukazuje na možnosti šetrenia vody v bežnom živote.

Súčasťou obsahu predmetu na I. stupni ZŠ sú kvalitatívne, kvantitatívne a experimentálne úlohy a problémy. Tieto majú funkciu motivačnú, poznávaciu a kontrolnú.

Obsah predmetu bezprostredne nadväzuje na obsah prvouky a prírodovedy. Návaznosť medzi týmito predmetmi je v rovine pojmov i zručností. Kvantitatívna stránka vyučovania tohto predmetu úzko súvisí s vedomosťami žiakov z matematiky v oblasti algebry, grafickou a tabuľkovou formou.

V slovenskom jazyku a literatúre navodzuje možnosť pracovať s textom, formou básničiek, riekaniiek, príbehov, doplňovačiek, so zameraním na regionálnu výchovu.

V pracovnom vyučovaní možno rozširovať manuálnu zručnosť žiakov pri činnostiach priamo v prírode, prípadne praktických pokusoch i v triede.

Vo výtvarnej výchove sa vytvára priestor na estetické znázornenie zaznamenaných javov, ponúka možnosť pracovať v prírode a využívať na tvorbu prírodný materiál.

Pri vyučovaní tohto predmetu budeme využívať Príručku ***Ponorme sa do vodných tajomstiev***, ktorá je určená pre prvý stupeň základných škôl.

PREHĽAD TÉMATICKÝCH CELKOV

Tematický celok č. 1: **Voda vôkol nás. Voda v prírode.**

Tematický celok č. 2: **Dobrodružstvá vody. Kolobeh vody a ročné obdobia.**

Tematický celok č. 3: **Život vo vode a pri vode. Voda v organizmoch.**

Tematický celok č. 4: **Príbehy znečistených kvapiek. Čistota a znečistenie.**

Tematický celok č. 5: **Čo môžem urobiť ja.**

1. VODA VÔKOL NÁS. VODA V PRÍRODE.

Ciele

- uvedomiť si existenciu vody a jej dôležitosť ako základnej podmienky života na Zemi.
- charakterizovať základné vlastnosti vody
- poznať a charakterizovať základné skupenstvá vody (pevné, kvapalné, plynné)
- rozlišovať rôzne typy vôd na základe zmyslov (zrak, čuch, chuť) určiť výskyt vody prírode
- poznať rozdelenie vody v prírode na zrážkovú, povrchovú a podpovrchovú
- pozorovaním skúmať/oboznamovať sa/ s niektorými základnými vlastnosťami vody
- uvedomiť si vlastnosti vody vôkol nás
- vysvetliť vznik dúhy
- vysvetliť vznik dažďa
- charakterizovať hydrológiu ako vednú disciplínu
- vysvetliť význam pitnej vody v prírode
- rozlíšiť pitnú a technickú vodu, charakterizovať rozdiely medzi nimi

Obsah

Voda - základná podmienka života na Zemi. Voda ako chemická látka sa v prírode. Vlastnosti vody. Skupenstvá vody. Voda v tekutom stave. Zrážková, povrchová, podpovrchová voda. Hydrológia. Pitná voda. Zdroje pitnej vody. Vznik dažďa. Búrka. Dúha.

2. DOBRODRUŽSTVÁ VODY. KOLOBEH VODY A ROČNÉ OBDOBIA.

Ciele

- opísať neustály pohyb vody
- vysvetliť vplyv vody na tvorbu počasia
- rozlíšiť malý vodný cyklus a veľký vodný cyklus
- charakterizovať jednotlivé ročné obdobia
- charakterizovať prispôsobenie sa ľudí zmenám ročných období
- opísať správanie sa vody v jednotlivých ročných obdobiach
- vysvetliť vplyv pohybu Slnka na striedanie ročných období
- vysvetliť a charakterizovať jarnú rovnodennosť, letný slnovrat, jesennú rovnodennosť, zimný slnovrat

Obsah

Kolobeh vody. Počasie. Malý vodný cyklus. Veľký vodný cyklus. Ročné obdobia. Striedanie ročných období. Jarná rovnodennosť. Letný slnovrat. Jesenná rovnodennosť. Zimný slnovrat. Regionálne tradície spojené s jednotlivými ročnými obdobiami.

3. ŽIVOT VO VODE A PRI VODE. VODA V OGRANIZMOCH

Ciele

- vysvetliť význam vody pre všetko živé
- odhadnúť obsah vody v organizmoch
- vysvetliť spôsob prijímania vody rastlinami
- vysvetliť spôsob odparovania vody z rastlín
- vysvetliť pojem *gutácia*
- rozlíšiť rastliny podľa vzťahu k vode
- charakterizovať špecifiká živočíchov žijúcich v blízkosti vody, vodných tokov
- vysvetliť dôvody maskovania niektorých vodných živočíchov
- rozdeliť živočíchov podľa vzťahu k vode
- vysvetliť pojem *symbióza*
- charakterizovať mokrade ako miesta s najbohatším prírodným prostredím na svete
- vysvetliť pojem *biotop*
- vymenovať najznámejšie lokality mokradí na Slovensku
- vysvetliť termín Ramsarské lokality
- charakterizovať význam a úlohu záhradného jazierka

Obsah

Voda v prírode. Život rastlín a živočíchov s vodou. Obsah vody v živých organizmoch. Prijímanie vody rastlinami. Odparovanie vody rastlinami. Gutácia. Rozdelenie rastlín podľa vzťahu k vode. Vodné živočích. Prispôbenie sa živočíchov vodnému prostrediu. Symbióza. Mokrade. Ramsarský dohovor. Biotop. Záhradné jazierko.

4. PRÍBEH ZNEČISTENÝCH KVAPIEK. ČISTOTA A ZNEČISTENIE

Ciele

- vysvetliť, ktorá voda je pre nás najdôležitejšia a prečo

- popísať spôsob čistenia pitnej vody
- vysvetliť pojmy *filtrácia, usadzovanie, dezinfekcia*
- vysvetliť pojem *odpadová voda, kanalizácia*
- opísať činnosť čistiarne odpadových vôd
- vysvetliť činnosť vegetačných koreňových čistiarne odpadových vôd
- vysvetliť význam predchádzania znečistenia vody
- charakterizovať spôsoby minimalizácie znečistenia vody v domácnosti

Obsah

Pitná voda. Úžitková voda. Odpadová voda. Kanalizácia. Čistenie odpadových vôd. Vegetačné koreňová čistiarne odpadových vôd. Prevencia znečistenia vody. Svetový deň vody. Studničky.

5. ČO MÔŽEM UROBIŤ JA ?

Ciele

- vysvetliť vzťah ľudstva k vode v minulosti
- charakterizovať zásoby vody na Zemi v súčasnosti
- popísať dennú spotrebu vody jedného človeka
- rozlíšiť dennú spotrebu vody v domácnosti pri jednotlivých aktivitách
- charakterizovať príklady šetrenia vodou v domácnosti
- aplikovať využitie dažďovej vody v bežnom živote
- vybrať vhodné čistiace prostriedky

Obsah

Význam vody v dejinách ľudstva. Rozloženie vody na Zemi. Denná spotreba vody pre človeka. Význam a možné použitie dažďovej vody. Šetrenie vody v domácnosti (umývanie riadu, pranie, WC, sprchovanie, varenie, upratovanie).